UO‘K (UDC): 378.147:37.013

OLIY TA’LIMDA TALABALAR SHAXSIYLASHTIRILGAN RIVOJLANISHINI QO‘LLAB-QUVVATLOVCHI TA’LIM MUHITINI YARATISH: ZAMONAVIY PEDAGOGIK YONDASHUVLAR

Muallif: *Saida Yuldashboyeva To’lqinboy qizi*

Osiyo Xalqaro Unversiteti Magistranti

yuldashboyevasaida0@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada oliy ta’lim muassasalarida talabalarning shaxsiylashtirilgan (individual) rivojlanishini ta’minlovchi zamonaviy ta’lim muhitini loyihalash masalalari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan yoritilgan. An’anaviy "ommaviy ta’lim" (unifikatsiyalashgan) modelidan individual ta’lim trayektoriyasi va talabaga yo‘naltirilgan yondashuvlarga o‘tishning pedagogik-psixologik mexanizmlari tahlil qilingan. Maqolada shaxsiylashtirilgan ta’lim modelining asosiy komponentlari, raqamli texnologiyalar (AI-LMS) hamda tyutorlik va mentoring institutlarining samaradorligi xalqaro tajriba (AQSh, Buyuk Britaniya, Finlandiya) bilan solishtirma tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: Shaxsiylashtirilgan ta’lim, individual ta’lim trayektoriyasi, talabaga yo‘naltirilgan yondashuv, raqamli ta’lim muhiti, pedagogik fasilitatsiya, tyutorlik, kompetensiyaviy yondashuv, moslashuvchan ta’lim.

ABSTRACT

This article provides a scientific, theoretical, and practical analysis of designing a modern educational environment that supports students' personalized development in higher education institutions. The pedagogical and psychological mechanisms of transitioning from the traditional "mass education" model to individual learning trajectories and student-centered approaches are examined. The main components of personalized learning, the role of digital technologies (AI-LMS), and the effectiveness of tutoring and mentoring systems are comparative analyzed using international experience (USA, UK, Finland).

Keywords: Personalized learning, individual learning trajectory, student-centered approach, digital learning environment, pedagogical facilitation, tutoring, competency-based approach, adaptive learning.

KIRISH

Zamonaviy global iqtisodiyot va mehnat bozorining tezkor transformatsiyasi oliy ta’lim tizimi oldiga mutlaqo yangi vazifalarni qo‘ymoqda. An’anaviy oliy ta’limdagi "unifikatsiyalashgan" (hamma uchun bir xil) o‘qitish modellashtirishi o‘zining analitik va ijodiy samaradorligini yo‘qotdi. Bugungi kunda oliy ta’limning strategik maqsadi — tayyor bilimlarni uzatish emas, balki har bir talabaning individual salohiyati, qiziqishlari hamda kasbiy maqsadlariga mos keladigan **shaxsiylashtirilgan ta’lim muhitini (Personalized Learning Environment)** yaratishdan iboratdir.

Talabaning shaxsiylashtirilgan rivojlanishi — bu uning o‘z ta’lim tezligi, mazmuni, o‘zlashtirish uslubi va baholash shakllarini tanlash imkoniyatiga ega bo‘lishidir. Ushbu maqolaning maqsadi OTMlarda talabalarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ta’minlaydigan pedagogik muhitni shakllantirish omillari va metodologiyasini tadqiq etishdir.

METHOD va MATERIALLAR (TADQIQOT METODOLOGIYASI)

Tadqiqot jarayonida qiyosiy-pedagogik tahlil, tizimli yondashuv, pedagogik modellashtirish hamda xalqaro OTMlar tajribasini benchmarking qilish usullaridan foydalanildi. Shaxsiylashtirilgan ta’lim modelining samaradorligini baholashda ta’lim analitikasi (Learning Analytics) va moslashuvchan (adaptive) ta’lim platformalarining nazariy tematlari o‘rganildi.

TADQIQOT NATIJALARI VA MUHOKAMA

1. Shaxsiylashtirilgan va an’anaviy ta’lim modellarining qiyosiy tahlili

Shaxsiylashtirilgan ta’lim muhitining mohiyati va an’anaviy modeldan farqli jihatlarini aniqlashtirish uchun ularning asosiy mezonlari bo‘yicha qiyosiy tahlili o‘tkazildi (1-jadval).

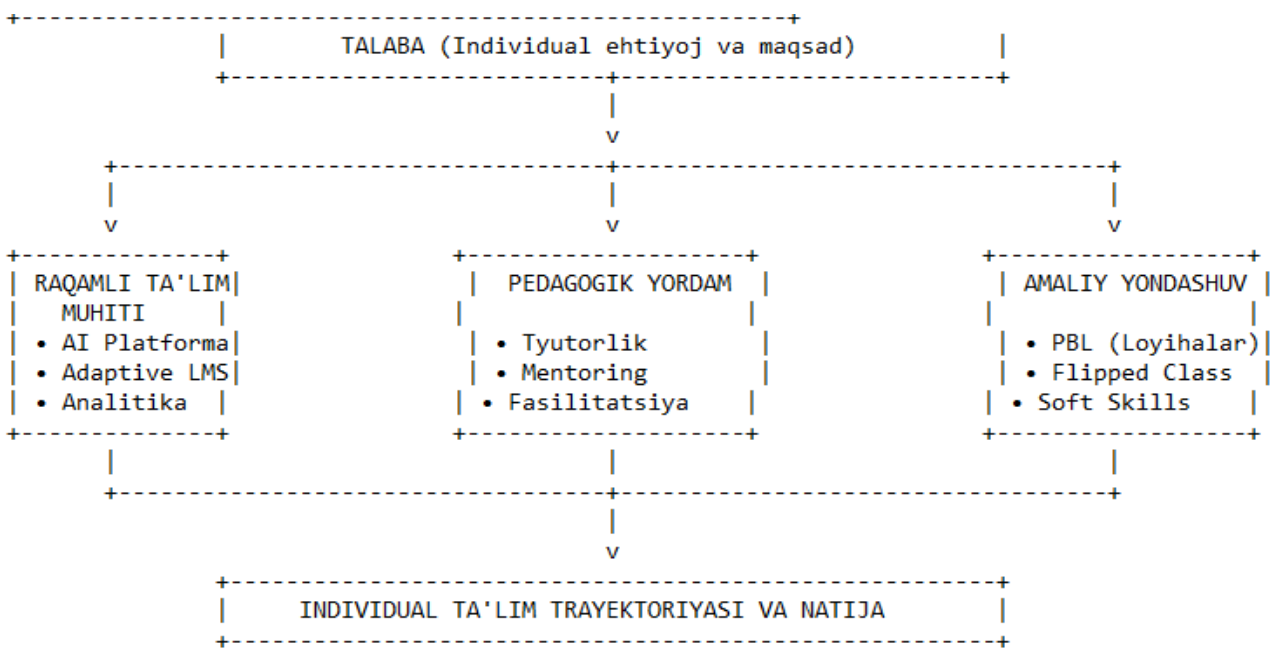
1-jadval. An’anaviy va shaxsiylashtirilgan ta’lim modellarining qiyosiy tahlili

Tahlil mezonlari	An’anaviy ta’lim modeli	Shaxsiylashtirilgan ta’lim modeli
Ta’lim markazi	O‘qituvchi va dastur (Teacher-centered)	Talaba va uning ehtiyojlari (Student-centered)
Ta’lim sur’ati (Pace)	Barcha uchun bir xil (Standardized)	Individual (Moslashuvchan/Adaptive)
O‘qituvchining roli	Bilimlar manbai va nazoratchi	Fasilitator, mentor, koach

Tahlil mezonlari	An’anaviy ta’lim modeli	Shaxsiylashtirilgan ta’lim modeli
O‘quv dasturi	Qat’iy, o‘zgarmas	Modulli, individual trayektoriya
Baholash tizimi	Summativ (faktlarni yodlash, yakuniy test)	Formativ va kompetensiyaviy (doimiy rivojlanish)
Raqamli vositalar	Qo‘shimcha ko‘rgazmali qurol	Asosiy integratsiyalashgan ekotizim (AI-LMS)

3. Shaxsiylashtirilgan ta’lim ekotizimining konseptual modeli

Talabalarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ta’minlovchi ta’lim muhiti uchta asosiy ustunga tayanadi: **Raqamli ta’lim muhiti**, **Pedagogik qo‘llab-quvvatlash (Tyutorlik)** hamda **Amaliy loyihaviy yondashuv** (1-diagramma).

1-diagramma. OTMlarda shaxsiylashtirilgan ta’lim ekotizimining komponentlari

Ushbu ekotizimda o‘qituvchi bilan bir qatorda akademik tyutor va mentorlar instituti muhim o‘rin tutadi. Tyutor talabaga o‘zining individual ta’lim rejasini (Personal Development Plan — PDP) tuzishda va akademik qiyinchiliklarni yengib o‘tishda pedagogik fasilitatsiyani ta’minlaydi

XULOSA

Oliy ta’limda talabalarning shaxsiylashtirilgan rivojlanishini qo‘llab-quvvatlovchi ta’lim muhitini shakllantirish — bu ta’lim sifatini yangi bosqichga olib chiquvchi kompleks strategik jarayondir. Tadqiqot natijalariga tayangan holda quyidagi amaliy takliflar ilgari suriladi:

1. **O‘quv rejalarining elastikligini oshirish:** Kreditor-modul tizimida tanlov fanlari ulushini oshirish va fanlararo (interdisciplinary) modullarni joriy etish.
2. **Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash:** O‘qituvchilarning pedagogik fasilitatsiya, koaching hamda raqamli moslashuvchan platformalardan foydalanish bo‘yicha kompetensiyalarini oshirish.
3. **Tyutorlik va mentoring institutini rivojlantirish:** Har bir talabaning shaxsiy va kasbiy traektoriyasini monitoring qilib boruvchi psixologik-pedagogik qo‘llab-quvvatlash xizmatini yo‘lga qo‘yish.
4. **Learning Analytics tizimini joriy etish:** LMS platformalariga AI tahlil vositalarini integratsiya qilish orqali talabaning orqada qolish xavfini barvaqt diagnostika qilish.

ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktyabrdagi PF-5847-son "O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida"gi Farmoni.

2. Siemens, G., & Baker, R. S. (2012). Learning analytics and educational data mining: towards communication and collaboration. *Proceedings of the 2nd international conference on learning analytics and knowledge*, 252-254.
3. Bray, M., & McCluskey, K. (2019). Personalized Learning: Theoretical Foundations and Practical Applications in Higher Education. *Journal of Educational Pedagogy*, 44(2), 112-128.
4. Xodjamqulov, U. N. (2020). Pedagogik ta'lim innovatsion klasteri: nazariya va amaliyot. *Toshkent: Fan va texnologiya*, 280 b.
5. Tomlinson, C. A. (2017). *How to Differentiate Instruction in Academically Diverse Classrooms*. ASCD (3rd Edition), 185 p.